

УДК 351.756:314.7:001.4

<https://doi.org/10.62664/cpa.2026.01.23>

Лариса МОСОРА,

доцент кафедри публічного управління,
адміністрування і національної безпеки,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

кандидат наук з державного управління, доцент

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-4341-1937>

(© МОСОРА Л., 2026)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз формування термінологічного апарату державної міграційної політики в умовах сучасних суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій. Обґрунтовано потребу детального аналізу базових понять у сфері міграції населення, що зумовлено динамічністю міграційних процесів, глобалізаційними викликами та трансформацією функцій держави у сфері публічного управління. На основі аналізу наукових статей 2020-2026 рр. виокремлено та проаналізовано понад 100 наукових категорій, що формують понятійно-термінологічне поле державної міграційної політики. З метою впорядкування зазначеного масиву понять запропоновано їх класифікацію за п'ятьма ключовими дискурсами: академічним, політико-управлінським, культурним, соціально-гуманітарним, економічним. Визначено особливості змістового наповнення кожного з дискурсів, а також встановлено міждисциплінарний характер досліджуваної термінології. Особливої уваги

надано виявленню неоднозначностей у трактуванні окремих понять, що зумовлено можливістю їх застосування в різних дискурсах. Доведено, що уніфікація та концептуалізація термінологічного апарату є важливою передумовою підвищення ефективності державної міграційної політики та ухвалення відповідних управлінських рішень у сфері міграції.

***Ключові слова:** термінологічний апарат, понятійно-категоріальний аналіз, дискурс, публічне управління, державна міграційна політика, суспільні трансформації.*

Larysa MOSORA,

Associate Professor of the Department of Public Administration,
Management and National Security,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
PhD of Public Administration, Associate Professor
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-4341-1937>

(© MOSORA L., 2026)

THEORETICAL PRINCIPLES OF FORMING THE TERMINOLOGICAL APPARATUS OF STATE MIGRATION POLICY IN THE CONDITIONS OF MODERN TRANSFORMATION

The article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of the formation of the terminological apparatus of state migration policy in the context of modern socio-political and socio-economic transformations. The need for a detailed analysis of basic concepts in the field of population migration is substantiated, which is due to the dynamism of migration processes, globalization challenges and the transformation of state functions in the field of public administration. Based on the analysis of scientific articles from 2020-2026, more than 100 scientific categories that form the conceptual and terminological field of state migration policy are identified and analyzed. In order to organize the specified array of concepts, their classification into five key discourses is proposed: academic, political and managerial, cultural,

socio-humanitarian, economic. The features of the content of each of the discourses are determined, and the interdisciplinary nature of the studied terminology is also established. Particular attention is paid to identifying ambiguities in the interpretation of individual concepts, which is due to the possibility of their application in different discourses. It is proven that the unification and conceptualization of the terminological apparatus is an important prerequisite for increasing the effectiveness of state migration policy and adopting appropriate management decisions in the field of migration.

Keywords: *terminological apparatus, conceptual and categorical analysis, discourse, public administration, state migration policy, social transformations.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивними міграційними процесами, зумовленими глобалізацією, цифровізацією, соціально-економічною нерівністю, а також безпековими викликами, зокрема воєнними конфліктами. Для України питання міграції населення набуває особливої актуальності в умовах масштабних трансформацій, пов'язаних із війною, внутрішнім переміщенням осіб, трудовою міграцією, демографічними втратами, що посилює потребу формування більш ефективної державної міграційної політики. Водночас, попри значну кількість наукових досліджень у цій сфері, спостерігається відсутність єдності в аналізі базових понять, що формують термінологічний апарат міграційної політики. Окрім того, наука постійно розвивається, а трансформаційні процеси в суспільстві породжують потребу в розширенні термінологічного апарату, що можемо спостерігати, аналізуючи наукові публікації. Особливої гостроти набуває проблема систематизації та уніфікації наукових категорій у сфері міграційної політики в умовах сучасних трансформацій, коли змінюються не лише масштаби та напрями міграції, а й підходи до її регулювання. Відсутність цілісного термінологічного апарату ускладнює розроблення стратегічних

документів, нормативно-правових актів та механізмів публічного управління міграційними процесами.

Таким чином, виникає об'єктивна потреба в ґрунтовному теоретичному осмисленні та впорядкуванні термінологічного апарату державної міграційної політики, зокрема шляхом виокремлення, систематизації та класифікації наукових категорій у межах відповідних дискурсів. Це зумовлює актуальність цього дослідження та визначає його наукову і практичну значущість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та розвитку термінологічного апарату міграційної політики перебуває у фокусі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців, проте досліджується переважно опосередковано – у контексті власних досліджень за окремими сферами регулювання державною міграційною політики. Значний внесок у дослідження понятійно-категоріального апарату міграційної політики зробили українські науковці, зокрема: А. Білан та С. Мельничук [1], О. Іващук, Б. Угрин та В. Українець [2], О. Малиновська [3], М. Примуш та Є. Носачова [4], Н. Цимбал [5], О. Чернега та Ю. Яковенко [6] у працях яких аналізується поняття міграційної політики, процесу міграції, а також інші категорії, пов'язані з міграційними потоками, країнами-донорами та країнами-реципієнтами. Водночас аналіз сучасних наукових публікацій свідчить, що, попри наявність значної кількості досліджень, питання системної класифікації та уніфікації термінологічного апарату міграційної політики залишається недостатньо розробленим. Таким чином, існує потреба в поглибленому теоретичному аналізі та систематизації термінологічного апарату державної міграційної політики, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою статті є комплексне теоретичне обґрунтування засад формування термінологічного апарату державної міграційної політики в умовах сучасних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Вивчення ролі державної міграційної політики в забезпеченні суспільного розвитку, ураховуючи глобалізаційні

процеси, економічні коливання та зростання безпекових загроз, вимагає чітко сформованого й методологічно обґрунтованого термінологічного апарату. Категорії, що застосовуються для характеристики різновидів, причин і наслідків міграції, визначення видів міграції, виконують не лише пізнавальну функцію, але й формують глобальне уявлення про всю систему міграційних процесів та вплив міграційної політики на них. Їх впорядкування є потрібною умовою забезпечення логічної узгодженості дослідження і достовірності його результатів.

Потреба детального аналізу базових понять у сфері міграційної політики зумовлюється насамперед високою динамічністю самих міграційних процесів, що постійно змінюються під впливом економічних, політичних, соціальних і безпекових чинників. Сучасна міграція характеризується складністю форм, різноманітністю мотивів і швидкістю трансформацій, що ускладнює їх однозначне трактування. Глобальні процеси, зокрема міжнародна трудова міграція, вимушене переміщення населення внаслідок воєнних конфліктів чи кліматичних змін, формують нові явища та категорії, що потребують наукового осмислення. Це зумовлює розширення понятійно-категоріального апарату та потребу його систематизації для забезпечення єдності наукового дискурсу.

Крім того, трансформація функцій держави у сфері регулювання міграційних процесів, що передбачає перехід від суто адміністративного регулювання до комплексного, сервісно орієнтованого та людиноцентрованого підходу, вимагає чіткого визначення базових понять такої політики. Держава дедалі більше постає не лише як регулятор, але й як гарант прав людини, координатор інтеграційних процесів та суб'єкт міжнародної взаємодії у сфері міграції. Відповідно, нечіткість або неоднозначність термінів може призводити до неузгодженості управлінських рішень, правових колізій та зниження ефективності державної політики.

Таким чином, ґрунтовний аналіз базових понять у сфері міграції населення є потрібною умовою формування цілісного теоретико-методологічного

підґрунтя досліджень, забезпечення термінологічної узгодженості та підвищення ефективності реалізації державної міграційної політики в умовах сучасних трансформацій.

На основі систематизовано аналізу наукових статей, опублікованих у період 2020-2026 років, було виокремлено та досліджено понад 100 наукових категорій, що складають понятійно-термінологічне поле державної міграційної політики. Цей масив категорій охоплює різні аспекти міграційної проблематики, зокрема форми та типи міграції, причини й наслідки переміщення населення, регуляторні та правові механізми, соціально-економічні й безпекові чинники, а також інституційні й організаційні підходи до управління міграційними процесами.

Детальне вивчення виокремлених категорій дозволяє не лише структурувати понятійно-термінологічне поле державної міграційної політики, а й забезпечує методологічну основу для розроблення ефективних управлінських рішень. Воно сприяє формуванню уніфікованої термінології, що потрібна для узгодженості наукових досліджень, ефективності законодавчих ініціатив та практичної реалізації державних програм у сфері міграції. Таким чином, аналіз і систематизація наукових категорій стають ключовим інструментом у забезпеченні концептуальної чіткості та наукової обґрунтованості міграційної політики.

Потребу в аналізі наукових категорій зі сфери міграційної політики також зумовлено міждисциплінарною природою міграційної проблематики, що охоплює такі галузі, як соціологія, економіка, політологія, право та публічне управління. Це тягне за собою формування досить великого термінологічного апарату та постійного його розширення, що спричинено постійними суспільними перетвореннями. Аналіз термінологічного забезпечує концептуальну чіткість, узгодженість термінології та наукову виваженість дослідження. Водночас наукові категорії доцільно розглядати крізь призму певних дискурсів, що в сучасних соціогуманітарних науках трактується як

сукупність знань, понять, інтерпретацій і способів аргументації, які формують наукове розуміння певного явища.

Пояснення змісту виокремлених дискурсів та розподіл наукових категорій за даними дискурсами показано відповідно на рис. 1 та 2.



Рис. 1 Наукові дискурси

Робимо висновок про те, що до академічного дискурсу у сфері міграційної політики належать наукові категорії, що використовуються передусім для теоретичного аналізу, виявлення закономірностей, моделювання та узагальнення міграційних процесів, а також для формування концептуальних підходів до їх дослідження і вироблення засад державної міграційної політики. Вони характеризуються ціннісною нейтральністю та високим рівнем абстрагування.

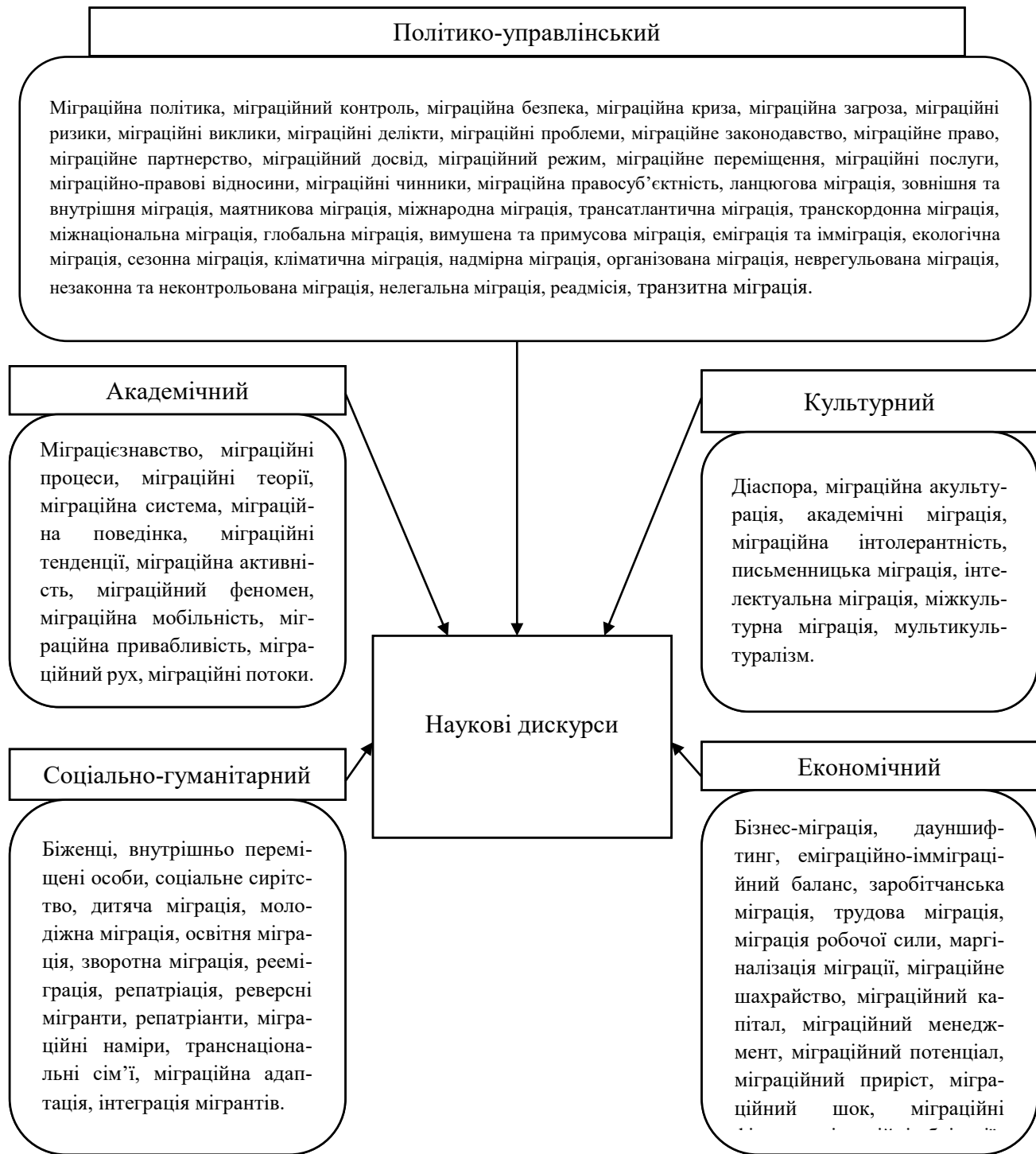


Рис. 2 – Розподіл наукових категорій за науковими дискурсами

Політико-управлінський дискурс у сфері міграційної політики охоплює термінологічний апарат, що пояснює процеси розроблення, впровадження та оцінювання державної політики у сфері міграції. Такі категорії мають нормативне, інституційне та прикладне спрямування і безпосередньо пов'язані з функціонуванням органів публічної влади. У цьому дискурсі також

розглядаються поняття, що носять безпековий характер та описують різні форми й типи міграції.

Соціально-гуманітарний дискурс дає змогу досліджувати соціальні наслідки міграції, процеси адаптації та інтеграції мігрантів, міжкультурну взаємодію, дотримання прав людини, а також трансформації соціальної структури суспільства. У центрі уваги перебуває людина як активний учасник міграційних процесів, її роль, взаємодія з довкіллям та вплив державної політики на її життя. Узагальнюючи зазначимо, що соціально-гуманітарний дискурс акцентує увагу на людиноцентричному характері міграційної політики, розглядаючи її як інструмент забезпечення соціальної інтеграції, міжкультурного діалогу, захисту прав людини та підтримання соціальної стабільності.

Культурний дискурс у сфері міграційної політики охоплює поняття, що відбивають культурні зміни, ідентичності, цінності та символічні практики, які формуються під впливом міграції. Він також стосується процесів міжкультурної взаємодії та ролі держави в створенні умов для гармонійного співіснування різних культурних груп. У межах цього дискурсу особлива увага надається категоріям, що відбивають культурні взаємини між соціальними та етнокультурними спільнотами, забезпечують культурне різноманіття, розвиток міжкультурного діалогу та зміцнення соціальної згуртованості серед різних груп мігрантів. Отже, культурний дискурс фокусується на аналізі культурних наслідків міграції та ролі державної міграційної політики у формуванні сприятливого середовища для взаємодії різних культур.

Економічний дискурс у сфері міграційної політики охоплює наукові категорії, що віддзеркалюють економічні передумови, механізми та результати міграційних процесів. Він пов'язаний із аналізом впливу міграції на ринок праці, використання людського капіталу, перерозподіл трудових ресурсів і загальний економічний розвиток держави.

Водночас зазначимо, що може виникати неоднозначність трактування окремих категорій у сфері міграційної політики, що є об'єктивним наслідком їх використання в межах різних наукових дискурсів. Кожен із таких дискурсів формує власний зміст і смислове навантаження категорій відповідно до предмета дослідження, цілей аналізу та методологічних засад. У результаті ті самі терміни можуть набувати різних інтерпретацій, що ускладнює їх уніфікацію та однозначне застосування в науковому й практичному середовищі.

Отже, уніфікація та чітка концептуалізація термінологічного апарату у сфері міграційної політики постають ключовою умовою підвищення якості публічного управління. Узгоджене розуміння базових понять забезпечує точність комунікації між науковцями, політиками та практиками, сприяє уникненню суперечностей у тлумаченні термінів і створює надійну основу для розроблення ефективних управлінських рішень.

Крім того, систематизований й уніфікований понятійний апарат підвищує рівень обґрунтованості державної міграційної політики, сприяє її послідовній реалізації та дозволяє більш адекватно реагувати на сучасні міграційні виклики. Таким чином, упорядкування термінології є не лише теоретичним завданням, а й практично значущим інструментом удосконалення механізмів публічного управління у сфері міграції.

Висновки. Отже, термінологічний апарат у системі міграційної політики є складною, багаторівневою та міждисциплінарною системою наукових категорій, що відбиває різні аспекти міграційних процесів і забезпечує їх теоретичне осмислення та практичне регулювання. Його особливістю є наявність різних підходів до трактування понять, що зумовлено використанням термінів у межах різних наукових дискурсів.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває потреба в уніфікації та концептуалізації термінологічного апарату, що дозволяє усунути неоднозначності в тлумаченні понять, забезпечити їх узгоджене використання в

науковій і управлінській практиці, а також підвищити ефективність формування і реалізації державної міграційної політики.

Водночас розподіл термінологічного апарату на п'ять основних дискурсів – академічний, політико-управлінський, соціально-гуманітарний, культурний та економічний – створює можливість систематизувати наукові категорії відповідно до їх змістового навантаження та функціонального призначення. Такий підхід сприяє більш глибокому розумінню сутності міграційних явищ, дозволяє чіткіше окреслити межі застосування понять і забезпечує комплексний аналіз міграційної політики.

Таким чином, поєднання уніфікації термінології з її дискурсивною структуризацією постає важливою передумовою як наукового обґрунтування категоріального апарату, так і підвищення результативності державного управління у сфері міграції, забезпечуючи цілісне бачення міграційних процесів та їх ефективне регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білан А. М., Мельничук С. М. Державна міграційна політика України в умовах глобальних викликів : правові питання. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка*. 2023. № 2. С. 24-34.

2. Іващук О. В., Угрин Б. В., Українець В. В. Інституційні виклики міграційної політики в контексті інтеграційних процесів. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 3 (12). С. 31-37.

3. Малиновська О. Міграційна політика у великих містах : доцільність розроблення, зміст та пріоритети. *Політичні дослідження / Political Studies*. 2022. № 1 (3). С. 56-71.

4. Примуш М. В., Носачов Є. О. Міграція та міграційна політика як предмет політичного дослідження. *Політичне життя*. 2025. С. 75-80. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.1.3>.

5. Цимбал Н. А. Термінологічне забезпечення міграційного дискурсу в українській мові. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 10. С. 268-280.

6. Чернега О., Яковенко Ю. Міграційна політика ЄС : тенденції формування міграційних потоків та механізми вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-12>

REFERENCES

1. Bilan, A. M., Melnychuk, S. M. (2023). Derzhavna mihratsiina polityka ukrainy v umovakh hlobalnykh vyklykiv : pravovi pytannia. *Visnyk Luhanskoho navchalno-naukovoho instytutu imeni E. O. Didorenka*, 2, 24-34.

2. Ivashchuk, O. V., Uhryn, B. V., Ukrainets, V. V. (2025). Instytutsiini vyklyky mihratsiinoi polityky v konteksti intehratsiinykh protsesiv. *Transformatsiina ekonomika*, 3 (12), 31-37.

3. Malynovska, O. (2022). Mihratsiina polityka u velykykh mistakh : dotsilnist rozroblennia, zmist ta priorityty. *Politychni doslidzhennia*, 1 (3), 56-71.

4. Prymush, M. V., Nosachov, Ye. O. (2025). Mihratsiia ta mihratsiina polityka yak predmet politychnoho doslidzhennia. *Politychne zhyttia*, 75-80. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.1.3>.

5. Tsymbal, N. A. (2023). Terminolohichne zabezpechennia mihratsiinoho dyskursu v ukrainskii movi. *Visnyk nauky ta osvity*, 10, 268-280.

6. Cherneha, O., Yakovenko, Yu. (2020). Mihratsiina polityka YeS : tendentsii formuvannia mihratsiinykh potokiv ta mekhanizmy vdoskonalennia. *Економіка та суспільство*, 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-12>.

Дата першого надходження статті до видання: 27.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026